

På vej mod lysere tider?

Tema om musikundervisningen på læreruddannelsen

- Velkvalificeret musikundervisning
- Musikpædagogisk arbejde som satsningspunkt
- At turde være musiklærer

af Erik Lyhne

Februar 2011

I Dansk Sang nr. 3 09/10 var der en artikel med titlen "*Musikfaget, på vej hvorhen?*" med fokus på læreruddannelsernes musikundervisning. Det var kort tid efter, at den nye læreruddannelse fra 2006 (LU 06) var indført.

Status den gang var, at antallet af musikstuderende var dalet kraftigt. Tendensen er desværre den samme i dag. Musikfaget er langt fra det eneste fag, der er ramt. Mange andre af de praktisk-musiske fag bliver kun udbudt på de store uddannelsessteder og måske ikke engang hvert år. Det er en direkte konsekvens af strukturen i den nye læreruddannelse og de muligheder, der er for at vælge de såkaldte små fag. Det er en uholdbar situation, at der på den ene side skal undervises i fagene i folkeskolen, og på den anden side uddannes få eller næsten ingen til at undervise i fagene.

Problemet er kort fortalt, at der er en række obligatoriske fag, de studerende skal vælge imellem. Disse fag har en størrelse på 1,2 årsværk. Andre fag som f.eks. musik fylder 0,6 årsværk. En lærerstuderende kan enten have 2 linjefag á 1,2 årsværk eller 3 linjefag, hvoraf det ene fag er 1,2 og de to er 0,6 fag. Det betyder, at hvis de studerende vælger to af de store fag, kan de ikke vælge de små fag.

For at rette op på disse uheldige konsekvenser af LU 06, er der undervejs lavet justeringer. Der er indført permanente standardforsøg således, at nogle af de store fag kan vælges som 0,6 fag, og at engelsk er udbudt som et af de obligatoriske linjefag på første år.

Disse standardforsøg har til hensigt at øge antallet af studerende, der vælger 3 linjefag, og dermed indirekte øge antallet af musikstuderende.

Af censorrapporterne for 2010 fremgår det, at der var 225 dimittender i musik. I år er tallet 148, og til næste år er prognosen, at den nedadgående tendens fortsætter. LU 06 har altså medført en nedgang af dimittender i musik på mellem 60 og 70 % set i forhold til LU 1997.

Forsøgsordningerne har altså ikke medført, at flere studerende vælger musik – tværtimod.

Kigger man på årets tal for bachelorskrivning fra censorrapporten 2011, har 2,8 % skrevet i musik. Tallene viser, at 3 fag er valgt af 45 % af de studerende, mens de øvrige 18 fag fordeles mellem de resterende. Vi ser altså en stærk koncentration på få fag ikke kun i fagrækken, men også i bacheloropgaven.

På læreruddannelserne organiseres musikundervisningen meget forskelligt. Det kan ikke skrives i en enkelt formel. Selv indenfor den enkelte professionshøjskole kan der være væsentlige forskelle. Fælles for alle uddannelsesforløb er dog, at en musikstuderende foruden ved den almindelige holdundervisning også undervises i hovedinstrument, brugsklaver og sang. Omfanget af disse timer kan variere. Linjefaget i musik afvikles i forløb over 1 år, 1½ år og 2 år. Solundervisningen kan være over et længere forløb og starte tidligere end holdundervisningen.

Der gøres et stort arbejde på Professionshøjskolerne for at synliggøre musikfaget for på den måde at skærpe de studerendes interesse for at vælge musik. I Ålborg organiserer man store musicals, i Odense er der et stort projekt i samarbejde med Odense Symfoniorkester, Odense Musikskole, Syddansk Musikkonservatorium og en folkeskole og i Silkeborg har man organiseret Musikpilot projektet. På visse uddannelsessteder udbydes musikfaget ikke hvert år, og mange steder sker der en samlæsning på tværs af årgangene. UC Sjælland glimrer ved ikke at have en musikunderviser ansat og på trods af, at musik udbydes som fag, har der ikke været etableret hold i faget længe.

Selvom det ser sort ud for mulighederne til at vælge musikfaget i læreruddannelsen, er vores musikstuderende glade for deres uddannelse. Det fremgår af Agnete Byriel Bendtsens indlæg senere i dette tema og bekræftes af de meldinger, jeg får fra kolleger fra de øvrige professionshøjskoler.

I forbindelse med LU 2006 nedsatte undervisningsministeriet en følgegruppe, der skulle evaluere følgerne af loven. Følgegruppen har afgivet rapport d. 20. januar 2012.

Der er flere anbefalinger i rapporten. Jeg synes, de mest interessante anbefalinger er, afskaffelse af obligatoriske linjefag, at alle fag skal have det samme omfang og endelig, at adgangskravene til linjefagene bør afskaffes og erstattes af en generel adgangsbegrænsning til læreruddannelsen. Hvis disse anbefalinger gennemføres, vil det i sig selv give flere muligheder for at vælge hele fagrækken og hermed også mulighed for, at flere studerende vælger musik. Men ét er anbefalinger i en rapport, noget andet er, om de bliver til politisk virkelighed. Lad os følge rapportens videre færd i den nærmeste fremtid.

"Kortlægning af de praktiske/musiske fags status og

vilkår i folkeskolen" og "Forsøg med praktiske/musiske fag i folkeskolen" er titlerne på to rapporter, der blev afleveret til undervisningsministeriet i oktober 2011 og offentliggjort 13. januar 2012.

Rapporterne viser et meget blandet billede af de praktiske/musiske fags status i folkeskolen, som er vanskeligt at konkludere noget éntydigt ud fra.

En ting er dog helt sikker, vore ministre og politikere er ikke i tvivl om, at skoen trykker indenfor musikfaget. Rapporten "Musikfaget i undervisning og uddannelse - Status og perspektiv 2010", Frede V. Nielsen (red.), satte fokus på musikfaget, ikke kun i læreruddannelsen men på alle niveauer af musikundervisningen. Det var ikke morsom læsning. Jeg tror, at alle med interesse for vores fag ved, at der skal ske noget, både på den korte og den lange bane.

Min forhåbning er, at vi med ændringer i den nuværende uddannelse eller med en ny læreruddannelse kan få ikke blot musikfaget men hele fagrækken på sporet igen.

Jeg ved, at kolleger ved alle professionshøjskolerne arbejder hårdt både indenfor murerne med en velkvalificeret musikundervisning og udenfor murerne for at være musikfagets ambassadører alle steder, hvor det er muligt.

Jeg håber på, at vi går lysere tider i møde.

Velkvalificeret musikundervisning

Interview med Signe Adrian, formand for Læreruddannelsens Musiklærerforening

Hvilken effekt har Frede V. Niensens rapport haft?

Rapporten har sat gang i debatten og nået igennem på nyhedsplanet. Den slags sker sjældent. For mit vedkommende har jeg haft den som "rygstøtte" ved f.eks. konferencen "Musik er det bedste i verdenen" på Rytmisk konservatorium i maj måned, hvor jeg deltog i panel-snakken. I august måned besøgte Lisbeth Frostholt og jeg den daværende undervisningsminister Troels Lund Poulsen og her inddrog vi i høj grad rapporten og tog udgangspunkt i den ved vores drøftelse med ministeren. Ministeren lagde ikke skjul på, at han var forbeholden overfor nogle af konklusionerne og syntes, vi tegnede et alt for dystert billede af situationen. Ministeriet var på det tidspunkt i gang med selv at undersøge forholdene på i de praktisk-musiske fag i skolerne i Rambøll-undersøgelsen. Den er nu klar. Det ville være interessant at drøfte resultaterne fra undersøgelsen med den nye minister.

Hvad med samarbejdet med konservatorierne?

Rundt omkring i landet har der mig bekendt været sporadiske tiltag og møder mellem nogle af professionshøjskolerne og konservatorierne og måske også andre institutioner. Kortene bliver måske holdt lidt tæt til kroppen. Jeg er i tvivl om, hvorvidt der er kommet konkrete samarbejder ud af det eller det mest har været forsigtige møder med en snak om muligheder og interesser. Et enkelt sted i landet (Aalborg) er der et uformelt og spirende samarbejde. Jeg tror, at mange institutioner egentlig er interesserede og åbne for at samarbejde, men at det i sidste ende handler om økonomi og politik og at det er en lidt svær størrelse at gennemskue.

Hvilke fremtidsudsigter har musikfaget i læreruddannelsen?

Lige nu tror jeg, at alle professionshøjskoler, hvor musik udbydes, knokler løs med at udvikle, undervise og give så kvalificeret musikundervisning som muligt. Nedgangen i antallet af studerende, som har valgt musik, er slået igennem over hele landet og det har betydet en masse fyringer af musikundervisere. Hvordan fremtidsudsigterne ser ud, er svært at sige. Mon ikke mange holder vejret, venter og ser om der kommer nye politiske vinde med øje for andet end tørre tal og korrekt-organiserede bogstaver og står klar på stationen til at køre med, hvis togfløjten skulle lyde? Vi brænder jo alle for musikfaget og ser behovet for at vende udviklingen. På professionshøjskolerne er der jo den vidunderlige situation, at vi ikke skal ud og lede efter interesserede studerende. De er der allerede: studerende som har lyst til undervise i musik, er gearet til 28 elever i en klasse, kan tænke musikfaget ind i skolens øvrige liv og som ønsker at blive klædt på til det. Den ressource, der findes her, er unik.

Hvilke ønsker har du til den nye uddannelsesminister?

Først og fremmest er det jo en fornøjelse at læse Morten Østergaards udtalelser i sidste nummer af Dansk Sang. Det varmer helt ind i sjælen. Ved Lisbeth Frosthols og mit møde med den foregående minister, fik vi et klart indtryk af, at musiksituationen havde høj prioritet i ministeriet og at den prioritering ville videregives til den nye minister. Dejligt! Jeg har selvfølgelig en ønskeliste. Først og fremmest at der på det overordnede plan er et godt samarbejde og en reel dialog med ministeriet, hvor erfaringer og ekspertise fra Professionshøjskolerne inddrages og at de, som arbejder indenfor undervisning af musik og folkeskole (herunder også DPU), bliver taget alvorligt og lyttet til i forbindelse med revision af læreruddannelsen. Her skal man kunne vælge linjefaget musik uden at der er restriktioner i fagkombinationerne. Det er katastrofen i 2006-udgaven, hvor antallet af musikstuderende er mere end halveret. Det er vigtigt for at få vendt skuden, så man igen kan vælge musik og i øvrigt også de andre små klemte fag. Et andet ønske er, at ministeriet presser på, så der udbydes musik på alle professionshøjskoler og at ministeriet blander sig, når det ikke sker. Det er ikke i orden, at hvis man bor i Holbæk, så skal man rejse til København for at få musik. Endelig ville det være stort, hvis undervisningsministeren opmuntrede skoleledere og kommunale skolechefer til at prioritere efteruddannelse af musiklærere. Rambøll-undersøgelsen afslører, at musiklærerne i den grad er blevet forsømt og at det er utrolig svært at få tildelt et efteruddannelseskursus i musik.

Musikpædagogisk arbejde som satsningspunkt

Interview med Frede V. Nielsen, Professor i musikpædagogik ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Du udgav Musikfaget i undervisning og uddannelse - Status og perspektiv 2010. Hvad er der sket i kølvandet af den?

Der har som bekendt været usædvanligt megen opmærksomhed om rapporten og dens hovedkonklusioner. Det er glædeligt. Når det så er sagt, må vi konstatere, at tiltag til genopretning og forbedring endnu mangler at se dagens lys. Vi må nu nærlæse og vurdere mulige konsekvenser af den netop offentliggjorte rapport fra Undervisningsministeriet om de praktisk-musiske fag. Mit foreløbige indtryk er, at der for musikfagets vedkommende tegnes et mere positivt billede, end der er reel basis for. Det vil vi undersøge nærmere. Og så må vi afvente, hvilke tiltag der tages skridt til vedr. læreruddannelsen. Også her står vi jo med en ny rapport, nemlig følgegruppens længe ventede evaluering af 2006-læreruddannelsen. Det er glædeligt, at der her kastes lys på problemer, som længe har været helt åbenbare. Vi må bare håbe, at det hele ikke drukner i rapporter og mangel på positive handlinger.

Hvordan går det med de projekter, der er for et samarbejde mellem konservatorierne og læreruddannelsen?

Så vidt jeg ved, er der ikke noget konkret fra konservatorierne vedr. samarbejde eller tiltag i retning af læreruddannelse rettet mod folkeskole. Fra en DNMPF (Dansk Netværk for Musikpædagogisk Forskning) temadag i december 2011 på Det Jyske Musikkonservatorium, DJM med deltagelse af konservatorierne som medlemsinstitutioner i DNMPF blev et konkluderende indtryk, at konservatorierne har nedtonet det musikpædagogiske arbejde relateret til læreruddannelse. Dette ikke mindst på Rytmask Musikkonservatorium og Det Kongelige Danske Musikkonservatorium. Selv om man siger, at man vil satse på læreruddannelse rettet mod folkeskole, så er der ikke noget reelt i det indtil videre, så vidt jeg kan se.

DPU og manifestorganisationerne samt DNMPF vil følge op med konference om musiklæreruddannelse i 2012, formentlig/forhåbentlig før sommerferien. Så vil der være mulighed for at gøre opdateret status set i relation til 2010 rapporten.

Hvilke fremtidsudsigter har musikfaget på uddannelsesinstitutionerne?

Pt. ser det generelt nedslående ud på professionshøjskolerne, jf. eksamenstillene fra årets censorrapport. Endnu mere nedslående end forventet.

Det musikpædagogiske arbejde er ikke et satsningspunkt generelt rundt om på de institutioner, som har med musik at gøre. På min egen institution, DPU, vil en udfordring være at fokusere faget efter en universitetsreform på Aarhus Universitet, som, så vidt jeg kan se, vil besværliggøre arbejdet inden for et så specifikt faglig-pædagogisk område. Derfor er en udfordring at tænke hele institutionsområdet igennem på ny set i forhold til musikfaget i undervisning, uddannelse og forskning. Der er allerede behov for en opfølgning af og konstruktivt fremtidsarbejde set i relation til statusrapporten fra 2010. De tidligere omtalte netop offentliggjorte rapporter har foreløbig ikke ændret på det desværre.

Hvilke ønsker har du til den nye undervisningsminister?

At hun vil læse grundigt i statusrapporten og derefter udtænke en fremadrettet plan og dernæst realisere den til gavn for musikundervisning på alle niveauer, og naturligvis specielt på de institutioner, som hun har ansvar for.

Vi må ikke mindst være opmærksomme på, at musikfaget ikke bliver henvist til fritidspræget aktivitet hen på eftermiddagen under paraply af en heldagsskole, som Antorini har plæderet for. Så bliver det virkelig slemt for musik som obligatorisk og alment dannende fag i folkeskolen og med dybe konsekvenser for musikskolernes vigtige arbejde. Der er behov for at undersøge denne sammenhæng nærmere.

Er i øvrigt glad for det interview, der blev bragt i Dansk Sang nr. 3 med Morten Østergaard. Det fremstod positivt. Lad os se, om der er realiteter bag.

Jeg håber under alle omstændigheder, at 2012 vil blive et bedre år for musikundervisning og -uddannelse.

At turde være musiklærer

Agnete Byriel Bendtsen – nyuddannet musiklærer fra Læreruddannelsen i Århus skriver om valget af musik som linjefag:

I juni 2011 blev der sat punktum for to års musikundervisning med ordene: "Tillykke, Agnete – du er nu musiklærer". Måske var det i virkeligheden ikke et punktum, der blev sat den dag, men nærmere et kolon: Lad dit musiklærerliv begynde!

Hvorfor musikfaget?

Hvis vi starter med begyndelsen nemlig der, hvor valget faldt på musik som mit andet linjefag på læreruddannelsen i Århus. Jeg var meget i tvivl og samtidig overbevist om, at musik skulle være mit fag. I tvivl, fordi j tvivlede på egne evner i faget. Slog det mon til at være født og opvokset med skolekor, eftermiddage og aftener i bands på musikskolen og soloundervisning i blokfløjte og

klaver samt et B-niveau fra gymnasietiden? Min overbevisning kom i kraft af den æstetiske dimension i faget. Musikfaget kan efter min mening noget ganske særligt i forhold til elevernes udvikling og dannelse og ikke mindst i forhold til sociale konstellationer eleverne imellem. I en samtid hvor de æstetiske fag er stærkt nedprioriteret, så jeg mening i at være en af krigerne, der kæmper for bl.a. musikfagets ret til en vigtig plads på skoleskemaet og i skolehverdagen generelt.

At turde bede om hjælp

Tvivlen om egne evner blev ved med at forfølge mig et godt stykke ind i mit nye fag. Vi var 29 studerende med meget forskellige tilgange til og kundskaber inden for musikken. Lige fra utrolig dygtige musikere til meget forsigtige musiklærerstuderende. Fra starten var der en rigtig god kultur i forhold til at ville hjælpe hinanden med at udvikle sig. Men at få hjælp krævede, at man bad om hjælp. Her er vi en flok piger, der senere har talt om, at vi var alt for dårlige til at tilkendegive vores mangler og usikkerheder. Hvis trommerne syntes lidt uoverskuelige, var det lettere at ty til guitaren endnu engang end at få en af de andre til lige at hjælpe os.

Disciplin i forløbet

Den daglige øvelse blev fra starten antydnet som et vigtigt redskab i vores musikke udvikling og som en afgørende brik i en positiv oplevelse af eksamen. Der lå en stor omstrukturering i at gøre dét, der hidtil blot havde været en afstresningsmanøvre og fritidsinteresse til en del af ens forberedelsestid og dagligdag på studiet. I det sidste halve år op til eksamen intensiveredes øvelsen kraftigt, og der var stort set altid liv i øvelokalene på seminarieret – enten i form af sammenspil eller individuel øvelse af sang eller instrumenter. I denne periode åbnede folk også mere og mere op for at vise, hvem de var rent musikalsk. Med den forestående eksamen var der ligesom ikke længere nogen vej udenom.

Eksamenstid

I eksamensperioden blev der for alvor skruet op for øvelsen og en småstresset stemning tiltog. Samtidig rykkede vi tættere sammen som hold. Ledelsesdelen af eksamen krævede, at vi stod til rådighed for hinanden, hvilket betød lange eftermiddage og weekends, hvor vi mødtes og øvede. Der var stor velvillighed til at bakke hinanden op og give konstruktiv kritik. Samtidig med frustrationer og sved over egen eksamen fandt folk overskud til at være brikker i de andres eksamener. Personligt var jeg enormt presset i ugerne op til eksamen. Jeg var kommet hjem fra et 4 måneders studie i Norge et halvt år før eksamen – et ophold hvor jeg ikke havde rørt et instrument. Samtidig føler jeg mig meget stærk i verbal kommunikation og pludselig stod jeg foran en eksamen, hvor jeg skulle kommunikere igennem og med musikken. Det var et håndværk (og selvfølgelig også min musikfaglige lærerperson), jeg skulle bedømmes på, og det skræmte mig virkelig.

Efter to søvnløse nætter og to dage som hjælper til de andres musikkeksamener kom min eksamensdag. Da jeg endelig stod i det, var det en følelse af forløsning. Så meget pres jeg endelig kunne give slip på. Jeg husker faktisk ikke særligt meget fra den dag. Den fløj bare og det ene element af eksamen tog det andet. Først var jeg inde at spille brugsklaver, en sekunda vista og synge solosang, så en mundtlig del med forsvaret af synopsis. Dernæst ledelsesdelen hvor også soloinstrumentet skulle i ilden. Alt i alt var det en rigtig god oplevelse at være på den dag. Følelsen af at løfte noget større sammen som hold og på den konto nærmest blive båret igennem på dagen, er den der står stærkest for mig i dag. Og så synes jeg, der var noget enormt smukt over, at alle fik vist deres musikalske stemme i den periode – uanset hvor meget man havde gemt sig undervejs, og hvor meget man havde at byde ind med – man udtrykte sig.

At turde være musiklærer

For mig blev eksamen skridtet til at turde være musiklærer – turde at sætte noget musikalsk i gang, mens man rummer og vedkender sig al den sårbarhed og personlighed, der ligger i noget sådant. Havde jeg ikke fået stillet mig op den dag til eksamen og trodset alle kroppens signaler om, at der var mange, der ville kunne gøre det her hundrede gange bedre end mig og derfor burde gøre det i stedet for mig, havde jeg aldrig sagt ja til at undervise i faget efterfølgende. Det blev et spark og også en øjenåbner. Der skete jo intet ondt ved at give slip på sig selv på den måde. Tilbage ved min indledning om at sætte et kolon frem for et punktum. Eksamen blev mit startskud

til et liv som musikhørelse. En musikhørelse der langt fra kan spille på alle tangenter, men som ser en kæmpe dannelsesmæssig udfordring og opgave i at kunne lære eleverne et andet sprog end det verbale og ikke mindst lære dem at turde kommunikere på og med dette sprog. Samtidig er der det sociale aspekt. Jeg tror - mere nu end før min eksamen - at musikken er en snor, der kan binde vi mennesker sammen. Denne snor ligger nu tynd og fin i min værktøjskasse og forhåbentlig bliver den kun længere og stærkere efterhånden, som jeg bruger den. I skrivende stund er den i brug et par gange i ugen sammen med en flok efterskoleelever, og det føles bedre, end jeg nogensinde havde turdet håbe.